

W

IBL

INSTYTUT
KULTURY
POLSKIEJ

23

Widok. Teorie i Praktyki Kultury Wizualnej

tytuł:

Siła kobiet

źródło:

Widok. Teorie i Praktyki Kultury Wizualnej 2019 nr 23

odsyłacz:

<http://www.pismowidok.org/pl/archiwum/2019/23-sila-kobiet/sila-kobiet>

wydawca:

Widok. Fundacja Kultury Wizualnej

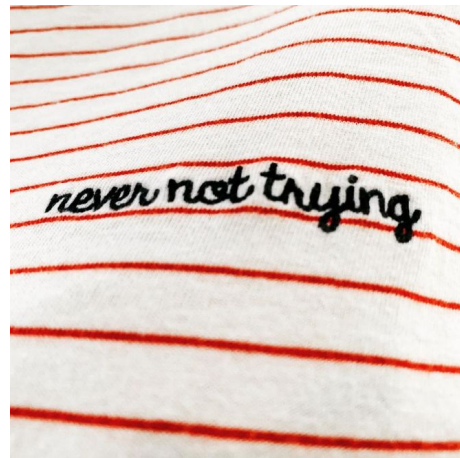
afiliacja:

Instytut Kultury Polskiej UW

Instytut Badań Literackich PAN

Siła kobiet

Pierwsza teza niedawno opublikowanego manifestu Cinzii Arruzzy, Tithi Bhattacharyi i Nancy Fraser *Feminism for the 99%* dotyczy przywrócenia strajku jako narzędzia dla nowej fali feminizmu. Ten proces został szczególnie umiejscowiony:

Nowy feministyczny ruch strajkowy rozpoczął się w Polsce w październiku 2016 roku, kiedy to ponad sto tysięcy kobiet zorganizowało marsze i pochody, aby sprzeciwić się zakazowi aborcji. Pod koniec miesiąca fala radykalnego sprzeciwu przepłynęła przez ocean do Argentyny, gdzie strajkujące kobiety wyraziły protest wobec haniebnego morderstwa Ludy Perez okrzykiem „Ni una menos”. Następnie fala ta dotarła do Włoch, Hiszpanii, Brazylii, Turcji, Peru, Stanów Zjednoczonych, Meksyku, Chile i do dziesiątków innych krajów. Ruch ten zaczął się na ulicach, ale szybko trafił do miejsc pracy i szkół, włączając też wyższe światy show-biznesu, mediów i polityki .

Ten numer „Widoku” ukazuje się w bardzo szczególnym czasie i rodzi się również z niezgody i sprzeciwu wobec obowiązujących nas reguł współtworzenia świata. Nie jest on poświęcony feministycznej sferze wizualnej ani nie zawiera wyłącznie feministycznych odczytań. Poświęcony jest jednak kobietom i ich różnorodnym działaniom twórczym. Kobietom-artystkom i kobietom-akademiczkom zajmującym się kobietami-artystkami. Co nie znaczy, że każda aktywność kobiety jest feministyczna ani że feminizm jest tylko dla kobiet i tylko o nich. Na pewno nie ten, który zapowiada *Feminism for 99%*. Przyznajemy jednak, że numer ten wyrasta z feministycznych marzeń i frustracji,

a także z przekonania, że praktykowanie teorii feministycznej możliwe jest tylko w efekcie umiejscowienia jej w konkretnym doświadczeniu, kontekście i ciele. Polityka umiejscowienia, podobnie jak strajk w 2016 roku, zaczyna się od ciała (w jego wymiarze fizycznym, seksualnym, medycznym i społecznym) – zadanie polega na umieszczeniu siebie w ciele, a ciała w otaczającym nas świecie (również w świecie obrazów).

To wydanie „Widoku” poświęcamy zatem sile kobiet, sile (*force*, nie *power*), która pracuje w materialistycznym polu relacji horyzontalnych. Chcemy wyjść poza dyskursy władzy, hegemonii i dominacji i przyrzeć się tej sile, która jest energią umożliwiającą działanie kobiet, zdolnością oddziaływania, a także, zgodnie ze słownikiem nauk przyrodniczych, „przyczyną zdolną do zmiany warunków ruchu lub spoczynku ciała materialnego albo jego odkształcenia”². Interesuje nas interaktywność – kobiecość jako forma bycia wśród innych istot. Siła, jak o niej myślimy, nie jest niczym do zdobycia czy wywalczenia, jest raczej faktem materialnym i społecznym, znakiem aktywności i interakcji.

Chodzi tu o dwie kwestie: po pierwsze o określenie pozycji kobiety i skupienie się na niej (nie abstrakcyjnej kobiecości, ale na rzeczywistym i materialnym bycie), po drugie zaś o pytanie, w jaki sposób (intelektualny i artystyczny) pracuje się jako kobieta. Przyglądamy się różnym sposobom, w jakie siła kobiet w sztukach wizualnych przekłada się na nowe formy podmiotowości i funkcjonowania w rzeczywistości oraz zaangażowania w jej sprawy (zarówno osobiste, intymne, jak i społeczne), ale też nowym narracjom historycznym, praktykom archiwalnym i anarchiwalnym oraz strukturom afektywnym.

Jak przekonująco pokazała Rosi Braidotti, pisząc o tak zwanym kryzysie zachodniej podmiotowości w myśli poststrukturalistycznej, „kobieta” służyła jako figura (retoryczna), skupiająca nadzieje na możliwość nowej podmiotowości dla wszystkich, jako odkupienie – jako abstrakcyjny konstrukt

oderwany od rzeczywistych dziewcząt i kobiet:

Celebracja kobiecości zredukowanej do metafor pustki, braku, niebytu, dowartościowanie kobiety jako ciała tekstowego, a nie ciała kobieco-seksualnego, stanowi zakamuflowaną, jedną z najbardziej groźnych form dyskryminacji kobiet w ostatnich latach. Tym, czego tu brakuje, są kobiety – nie tylko jako rewolucyjny ruch polityczny, lecz także jako ludzkie istoty z krwi i kości, zaangażowane z powodów osobistych w zbiorowy proces podważania dominujących obrazów i statusu kobiet³.

Numer jest wspólnym przedsięwzięciem kobiet i mężczyzn, naukowców i artystek, przyglądających się temu, jak praktyka artystyczna może pomóc w kształtowaniu alternatywnych epistemologii, etyki i polityki (nie ograniczonej do polityki reprezentacji) w czasach kryzysu – kryzysu rozumianego nie tyle jako impas, ile jako przebudzenie. Przyglądamy się różnym artystycznym „sposobom konstytuowania i transformacji”⁴ kobiecego podmiotu, kobiecym formom gromadzenia doświadczenia i wiedzy oraz przekształcania ich w autorefleksyjną i autokrytyczną praktykę, przemawiania we własnym imieniu i własnym głosem. Takie radykalne epistemologie często wymagają szczególnych form i środków, które mogą się wiązać z niepowodzeniem i zwątpieniem, z intensywnością trudną do zniesienia choć niezbędną.

Pomysł na ten numer naszego pisma zrodził się po sympozjum poświęconym Marii Lassnig, jednej z ciekawszych artystek XX wieku, które odbyło się w Warszawie rok po Czarnym Proteście, w październiku 2017 roku. W **Zbliżeniu** proponujemy namysł nad różnymi aspektami twórczości Lassnig, ale jednocześnie wszystkie trzy publikowane eseje – Joanne Morry, Kariny Kupczyńskiej i Katarzyny Bojarskiej – są świadectwem tego, jak myślenie i pisanie akademickie jest inspirowane i kształtowane przez spotkania zarówno z dziełami sztuki, jak i z dziełami innych autorek. Jesteśmy wdzięczni naszej gościnniej gospodyni

Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki oraz Fundacji Marii Lassnig za ich hojność w dzieleniu się obrazami artystki. Kolejnym owocem tego spotkania jest zapis rozmowy między artystkami: Anką Baumgart, Polą Dwurnik, Honoratą Martin i redaktorką-badaczką Magdą Szcześniak na temat spuścizny Lassnig, ale przede wszystkim roli artystek w świecie obrazów, w świecie sztuki i w polityce autoprezentacji. Rozmowa publikowana jest w **Perspektywach**, a towarzyszy jej fragment nowej książki Joanny Krakowskiej *Odmieńcza rewolucja. Performans na cudzej ziemi*.

Do **Panoramy** zaprosiliśmy kobiety, które zajmują się twórczością kobiet, by podzieliły się swoimi refleksjami na temat biografii i obrazów, wizualnych autoanaliz i fantazji, na temat tego, jak kobiety zapisują swoje historie i jak wyglądają realia, w jakich tworzą. Agata Jakubowska pisze o Zofii Kulik, Anna Chromik – o Brasze Ettinger, Timea Andrea Lelik – o Marlene Dumas, Daria KołECKA – o Ewie Kuryluk i wreszcie Paulina Kwiatkowska – o zmarłej w tym roku Agnès Vardzie.

Proponujemy zatem wymianę pomiędzy różnymi mediami i gatunkami, różnymi idiomami artystycznymi i różnymi formami akademickiego pisania, różnymi zmaganiem i w życiu i w sztuce, różnymi punktami widzenia i różnymi sposobami pokazywania. Tekstom towarzyszy znakomity esej Mignon Nixon *Wariactwo*, w którym autorka pisze o lęku, szalonych przywódcach, królach-dzieciach, maniakalnym zaprzeczaniu rzeczywistości, braku odpowiedzialności za żałobę, masowej melancholii oraz konieczności konfrontacji z nią i przekształcenia jej w twórczy opór.

Jak dobrze wiemy – lub powinniśmy wiedzieć – działanie w ramach określonych reżimów produkcji i przekazywania wiedzy akademickiej nie jest ani bezpieczne, ani zdrowe. Nadszedł czas, aby dopuścić do głosu innych wytwórców: w **Punkcie widokowym** prezentujemy dwa projekty artystyczne: *Sprawę kobiet w Polsce* Anki Baumgart (2018) i *Marię Klassenberg. Ekstazy* (2019) Katarzyny Kalwat (we współpracy z Anetą Grzeszykowską),

prace w procesie i z procesem, próby twórczego nadpisywania, przepisywania i wyobrażania sobie historii kobiet.

W **Migawkach** publikujemy efekty krytycznej lektury: Agnieszka Więckiewicz czyta książkę *Inside the Freud Museum* Joanne Morry (London 2017), Sebastian Jagielski – „Piękne widoki, panowie, stąd macie”. O kinie polskiego sockonsumpcjonizmu Justyny Jaworskiej (Warszawa 2019), a Renata Lis analizuje wrażenia własne i zbiorowe z seansu *Niny* Olgi Chajdas (2018).

Tym skromnym wkładem chcieliśmy zmierzyć się z „poznawczymi nawykami afektywnymi”⁵ i poddać je modyfikacjom, to one bowiem ograniczają kobiety pragnące samowiedzy i dążące do autoafirmacji, chcące uczestniczyć w budowaniu rzeczywistości, a nie tylko w jej opisywaniu czy analizowaniu. Jak mówi Miranda July: „Never not trying” (nie przestajemy próbować).

Rozkoszujmy się siłą kobiet!

Zespół redakcyjny

- 1 Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, Nancy Fraser, *Feminism for 99%*, Verso, London 2019, s. 6.
- 2 „Siła”, *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/sila-l;2520623.html>, dostęp 9 listopada 2019.
- 3 Rosi Braidotti, *Patterns of Dissonance. A Study of Women and Contemporary Philosophy*, Polity, London 1991, s. 134.
- 4 Ibidem.
- 5 Ibidem.